

УДК 658.14/17:[688:005.921.1:33]

Меліхова Т. О.

Запорізька державна інженерна академія

УДОСКОНАЛЕНА СИСТЕМА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В роботі досліджено елементи фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки. Дані власні визначення таким елементам як бюджетна, банківська, страхова, фондова, інвестиційна, кредитна, грошова, податкова, валютна, зовнішньоекономічна, інноваційна, соціальна, боргова фінансова безпека підприємства як основний елемент економічної безпеки за рахунок додачі облікової складової до її структури. Облікову безпеку поділили на піделементи у відповідності з Планом рахунків бухгалтерського обліку.

Ключові слова: елементи економічної безпеки підприємства, елементи фінансової безпеки підприємства, бюджетна безпека, банківська безпека, страхова безпека, фондова безпека, інвестиційна безпека, кредитна безпека, грошова безпека, податкова безпека, валютна безпека, зовнішньоекономічна, інноваційна безпека, соціальна безпека, боргова безпека, облікова безпека.

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства являє собою складну систему, в основі якої лежать фінансові інтереси підприємства. У системі економічних інтересів підприємства найбільш значущим є його стабільне функціонування, що забезпечується стійким фінансовим станом, нівелюванням негативних впливів, збільшенням прибутку та подальшим розвитком його діяльності.

На сучасному етапі, під дією глобалізаційних та трансформаційних процесів, через прояв внутрішніх та зовнішніх загроз, відбуваються швидкі економічні перетворення, що негативно впливають на фінансовий стан підприємства, який може не тільки погіршитися, але й привести до його банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систему економічної безпеки досліджували наступні науковці: Матвійчук Л.О., Малик О.В., Живко З.Б., Горячева К.С., Судакова О.І., Вергун А.М., Меліхова Т.О., Горячева К.С., Бланк І.А., Новіков А.О., Дюбо О.М., Власова О.Є., Храпкіна В.В., Дикий А.П., Головай Н.М., Лазарева А.П., Сорока Л.С., Мойсєнко І.П., Наконечна Н.В. У процесі дослідження в працях вчених системи економічної безпеки, виявлено відсутність єдиної точки зору науковців щодо її елементів.

Формулювання цілей статті удосконалити систему фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Елементи фінансової безпеки підприємства представляють собою складну систему чиї елементи взаємопов'язані між собою, та кожний її елемент має вплив на стійкість економічної безпеки підприємства. З моменту виникнення поняття фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки науковці виділяють різні складові її системи, оскільки серед учених-фінансистів немає єдиної думки щодо складу її елементів.

Проаналізувавши складові фінансової безпеки підприємства, нами визначено вплив кожного елемента структури на загальну систему економічної безпеки. Аналіз доробок видатних вчених дозволяє викласти та обґрунтувати власну думку, що основними елементами фінансової безпеки як основний елемент економічної безпеки є:

- бюджетна безпека підприємства, яку виділяють вчені Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун,

- К. В. Стріжко [6], регулює фінансові відносини підприємства з державним та місцевим бюджетом та проявляє зовнішній вплив на діяльність підприємства через зміни у законодавчих актах, які можуть погіршити фінансову безпеку через заборону держави займатись окремим видом діяльності або її поліпшити шляхом надання цільового фінансування з бюджету;

- банківська безпека підприємства, яку досліджували науковці Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], К.С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], зводиться до врегулювання фінансових відносин підприємства з банківськими установами та проявляє зовнішній негативний вплив на фінансову безпеку підприємства через можливість загрози банкрутства банку, в якому відкриті рахунки або розміщений депозит підприємства або зміна умов договору на банківське обслуговування чи кредитування;

- страхова безпека підприємства, яку виділяють у своїх наукових працях дослідники Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], С.Я. Салига, Т.О. Меліхова [7], К.С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], передбачає врегулювання фінансових відносин між страховиками та застрахованими особами у разі надзвичайної події, покриття фінансових ризиків або настання страхового випадку у персоналу підприємства згідно з укладеними договорами страхування, тобто позитивно впливає на фінансову безпеку підприємства, так як при наявності страхового полісу підприємству повністю або частково відшкодовуються збитки, негативним впливом може бути ненадійність страховика та відсутність у нього можливості виконати умови договору;

- фондова безпека підприємства, на важливості якої наголошують автори Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], спрямована на врегулювання фінансових відносин на фондовому ринку, пов'язана з випуском, розміщенням, викупом чи погашенням власних цінних паперів або придбанням підприємством акцій, векселів та облігацій у емітента, тобто фінансова безпека підприємства може погіршитись при зниженні ринкової вартості власних цінних паперів, втраті контрольного пакету акцій, не виплаті підприємству дивідендів;

- інвестиційна безпека підприємства, яку описують в своїх наукових працях Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], І.А. Бланк [8], О.І. Судакова [5],

А.О. Новіков [9], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], направлена на врегулювання фінансових відносин підприємства з інвесторами шляхом залучення інвестицій або самостійне інвестування проєктів, тобто може позитивно впливати на фінансову безпеку підприємства при залученні додаткових інвестицій, тоді як негативний вплив на неї відбувається при здійсненні підприємством невдалих інвестицій або зниження привабливості підприємства для інвесторів;

- кредитна безпека підприємства, яку розглядають автори Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], С.Я. Салига, Т.О. Меліхова [7], І.А. Бланк [8], С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], регламентує фінансові відносини підприємства з контрагентами та пов'язана з отриманням чи наданням комерційних або споживчих кредитів, тобто може мати негативний вплив на фінансову безпеку підприємства через неповернення працівником підприємства позики, затримки платежів або непогашення розстрочки покупцями при наданні споживчих кредитів, затримки платежів або непогашення покупцем комерційного кредиту, так як збільшує дебіторську заборгованість, позитивним впливом на неї може бути придбання запасів або основних засобів підприємством на умовах отримання комерційного або споживчого кредиту, так як оплата здійснюється у розстрочку та не потребує банківських кредитів;

- грошова безпека підприємства, на важливості якої зазначають дослідники Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], С.Я. Салига, Т.О. Меліхова [7], С. Горячева [4], О.І. Судакова [5], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], направлена на врегулювання питань, що виникають у підприємства при грошових операціях у касі та на рахунках у банку, має негативний вплив на фінансову безпеку при порушенні касової або платіжної дисципліни, шахрайстві або зловживанні матеріально-відповідальних осіб;

- зовнішньоекономічна безпека підприємства, на важливості якої вказують науковці Л.О. Матвійчук [1], О.В. Малик [2], А.О. Новіков [9], регулює фінансові відносини підприємства з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні експортно-імпортних операцій, тобто фінансова безпека підприємства може погіршитись при укладанні невдалих контрактів з нерезидентами, шахрайством зарубіжних партнерів або списанням грошових коштів підприємства у офшорні зони;

- валютна (валютно-курсова) безпека підприємства, важливість якої розглядають дослідники З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], С.Я. Салига, Т.О. Меліхова [7], К.С. Горячева [4], А.М. Вергун, К.В. Стріжко [6], спрямована на врегулювання питань, що виникають у підприємства при зміні курсу валюти при операціях з контрагентами, розміщенні депозитів та отриманні кредитів, тобто негативний вплив на фінансову безпеку підприємства відбувається при збільшенні курсової різниці у разі наявності кредитів або прив'язки умов контракту з постачальниками до курсу валюти, при переведенні валютних депозитів у національну валюту за курсом НБУ, а позитивним впливом може бути зменшення валютного курсу у разі наявності валютних кредитів або прив'язки умов контракту з постачальниками до курсу валюти;

- податкова безпека підприємства, важливість якої виділяють автори О.М. Дюбо [10], О.Є. Власова [11], С.Я. Салига, Т.О. Меліхова [7], регламентує фінансові відносини підприємства з державною фіскальною службою з питань нарахування та сплати податків, а також подання податкової звітності, тобто негативним впливом на фінансову безпеку підприємства є збільшення податкових ставок, бази або об'єкта оподаткування, оскільки збільшуються витрати підприємства, невраховані підприємством зміни податкового законодавства (порядок розрахунку податку, терміни сплати податків або подання податкової звітності), що тягнуть за собою сплату підприємством адміністративних штрафів та фінансових санкцій;

- інноваційна безпека підприємства, яку додали вчені Л.О. Матвійчук [1], І.А. Бланк [8], зводиться до врегулювання фінансових відносин підприємства при використанні інновацій у виробництві, використанні нових наукових знань, техніки та технологій, тобто негативним впливом на фінансову безпеку підприємства можуть бути понесені втрати та збитки при впровадженні нового обладнання, знань, інноваційних технологій, позитивним впливом може бути зменшення витрат, отримання прибутку, збільшення обсягів випуску або реалізації продукції;

- боргова безпека підприємства, важливість якої виділили у своїй праці З.Б. Живко, М.М. Павлів, М.В. Тишко [3], регулює фінансові відносини підприємства щодо підтримки оптимального рівня внутрішньої та зовнішньої заборгованості, тобто негативний вплив на фінансову безпеку підприємства виникає через неможливість погасити свої зобов'язання та вірогідність банкрутства підприємства;

- соціальна безпека підприємства, яку додатково виділила автор В.В. Храпкіна [12], передбачає врегулювання фінансових відносин підприємства пов'язаних з соціальною сферою через отримання пільг чи дотацій або надання соціального пакету працівникам чи підтримка пільгової категорії працівників шляхом виділення їм матеріальної допомоги, тобто погіршення фінансової безпеки підприємства можливе за рахунок збільшення витрат на соціальну сферу, підробки пільгових документів, зловживанням посадових осіб, позитивним впливом може бути виділення підприємству дотацій з бюджету або внесення у законодавчі акти пільги на види діяльності підприємства.

- емісійна безпека підприємства, яку навів у своєму посібнику І.А. Бланк [8], регулює фінансові відносини підприємства щодо емісійної діяльності, вона дуже схожа з характеристикою фондової складової фінансової безпеки підприємства. І.А. Бланк складові фінансової безпеки підприємства пропонує розподілити як фінансова безпека: інвестиційної діяльності, кредитної діяльності, емісійної діяльності та інноваційної діяльності. Хоча, ми не згодні з його поглядом, так як згідно з НП(С)БО 1 [13] видами діяльності є операційна, фінансова та інвестиційна діяльність підприємства.

Отже, ми підтримуємо думку більшості науковців та вважаємо, що елементами фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки є наступні складові: бюджетна, банківська, страхова, фондова, інвестиційна, кредитна, грошова, податкова, валютна, зовнішньоекономічна, інноваційна, соціальна, боргова.

Автори монографії Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, В.В. Каркавчук [14] мають неординарну думку та виділили безпеку ліквідності, безпеку стійкості, безпеку оборотності підприємства. У своїй науковій статті А.О. Новіков [9] описав безпеку ефективності господарської діяльності підприємства. Ми не згодні з ними, так як вважаємо, що безпека ліквідності, стійкості, оборотності та ефективності господарської діяльності підприємства більше нагадує систему коефіцієнтів, які використовуються для проведення фінансового аналізу, ніж елементи фінансової безпеки підприємства. Хоча, Т.Г. Васильців пропонує свої складові елементи, він базувався на власній думці, що «система фінансової безпеки підприємства є динамічною, а її стан у будь-який момент часу можна описати за допомогою сукупності показників, значення яких отримують із фінансової звітності підприємства» [14, с. 197]. Тобто, ми погоджуємось з ним, що показники фінансового аналізу розраховуються на підставі фінансової звітності, але ми не згодні з виділенням та назвою цих елементів. Безумовно негативний вплив на фінансову безпеку підприємства має погіршення фінансового стану підприємства, а поліпшення фінансової безпеки пов'язане з підвищенням ефективності діяльності підприємства,

Про існування взаємозв'язку обліку та фінансової безпеки згадується в багатьох публікаціях. Так, зокрема, А.П. Дикий переконаний, що розробка політики економічної безпеки підприємства є необхідною при побудові системи безпеки облікових даних для будь-якого підприємства [15]. Н.М. Головай та Л.І. Пославська доводять, що неможливо побудувати ефективну систему економічної безпеки підприємства без належного обліково-інформаційного забезпечення, яка надає підприємству якісну інформацію та захищає його інформаційне середовище [16, с. 302]. А.П. Лазарева доповнює, що система інформаційно-аналітичного забезпечення формується на базі даних бухгалтерського, оперативного та ста-

тистичного обліку і звітності [17, с. 306]. Такої ж думки дотримується Л.С. Сорока, який зазначає основним джерелом інформації для фінансової безпеки є фінансовий облік і складена за його принципами фінансова звітність [18, с. 53]. Цей погляд підтримує І.П. Мойсеєнко та О.М. Марченко, які відмічають, що інформаційним забезпеченням управління фінансово-економічною безпекою підприємства виступає фінансова звітність підприємства [19]. Н.В. Наконечна вказує, що застосування автоматизованих облікових систем підприємства можливо використовувати як інструмент для гарантування економічної його безпеки [20, с. 330].

Ми пропонуємо, додати облікову складову до структури фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки. Облікова складова відображає відносини підприємства як всередині підприємства з персоналом, так із зовні з контрагентами, тобто показує безпеку правильності ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності згідно з обліковою політикою підприємства, П(С)БО або МСБО. Облікову безпеку пропонуємо поділити на піделементи у відповідності з Планом рахунків бухгалтерського обліку [21] на: необоротні активи, запаси, кошти, розрахунки та інші активи, власний капітал та забезпечення зобов'язань, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи і результати діяльності, витрати за елементами, витрати діяльності.

Висновки. В роботі досліджено елементи фінансової безпеки підприємства як основної складової

Рис. 1. Удосконалена система фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки

економічної безпеки, а саме дані власні визначення таким елементам як: бюджетна, банківська, страхова, фондова, інвестиційна, кредитна, грошова, податкова, валютна, зовнішньоекономічна, інноваційна, соціальна, боргова фінансова безпека підприємства як основний елемент економічної безпеки.

Удосконалена система фінансової безпеки підприємства як основний елемент економічної безпеки, оскільки на відміну від існуючих, ми додали облікову складову до її структури. Облікову безпеку запропонували поділити на піделементи у відповідності з Планом рахунків бухгалтерського обліку на: необоротні активи, запаси, кошти, розрахунки та інші активи, власний капітал та забезпечення зобов'язань, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи

і результати діяльності, витрати за елементами, витрати діяльності. Облікова складова має вплив на фінансову безпеку підприємства як основний елемент економічної безпеки за кожним об'єктом обліку від складу підприємства до бухгалтерії, починаючи зі складання первинних документів або їх надходження на підприємство, відображення даних у облікових регістрах та Головній книзі, закінчуючи формуванням фінансової звітності. Облікова безпека відображає відносини підприємства як всередині підприємства з персоналом, так із зовні з контрагентами, тобто показує безпеку правильності ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності згідно з обліковою політикою підприємства, П(С)БО або МСБО, тому від неї залежить ефективність діяльності підприємства в цілому.

Бібліографічний список:

1. Матвійчук Л.О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством / Л. О. Матвійчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_6_3/194-197.pdf
2. Малик О.В. Структура системи фінансової безпеки підприємств за умов глобалізації / О.В.Малик, Д.А. Пензев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Ekopr/2012_6/p_132_137.pdf
3. Живко З.Б. Фінансова безпека країни та суб'єктів господарювання / З. Б. Живко, М. М. Павлів, М. В. Тишко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3607>
4. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / К.С. Горячева ; Київський національний університет технологій та дизайну. – К.: 2006. – 16 с.
5. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / О.І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148.
6. Вергун А.М. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства / А. М. Вергун, К. В. Стріжко // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4142>
7. Мєліхова Т.О. Формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання на основі аудиту податків Монографія. / С.Я. Салига, Т.О. Мєліхова. – Запоріжжя : ЗІНТЕІ, 2011. – 272 с.
8. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
9. Новіков А.О. Функціональні складові фінансово-економічної безпеки транспортної галузі / А.О. Новіков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eprints.kname.edu.ua/36741/1/Новіков%20А.О._ред2.pdf
10. Дюбо О.М. Податкова безпека як складова забезпечення економічної безпеки підприємств / О.М. Дюбо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/32080/1/265-471-471.pdf>
11. Власова О.Є. Податкова безпека в системі заходів забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / О.Є. Власова // Комунальне господарство міст : Науково-техн. Збірник. - №108. – 2012. – С. 401-407.
12. Храпкіна В.В. Соціальна складова системи фінансової безпеки підприємства / В.В. Храпкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Ekonk/2009_28/hrapkina.pdf
13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Наказ МФУ № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
14. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич ; за ред. Т.Г. Васильціва. – Львів, 2012. – 386 с.
15. Дикий А.П. Політика економічної безпеки в частині захисту бухгалтерської інформації на підприємстві в умовах використання комп'ютерних технологій / А.П. Дикий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2011_3_1/13.pdf
16. Головай Н.М. Обліково-інформаційне забезпечення в управлінні економічною безпекою підприємства / Н.М. Головай, Л.І. Пославська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10 (36). – С. 302–304.
17. Лазарева А.П. Фінансово-економічна безпека підприємства та механізм її забезпечення / А.П. Лазарева // Інноваційна економіка. – 2012. – № 32 (6). – С. 305–307.
18. Сорока Л.С. Обліково-інформаційна система в управлінні економічною безпекою для різних поведінкових моделей підприємства / Л.С. Сорока // Облік і фінанси. – 2013. – № 1 (59). – С. 51–55.
19. Мойсєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства : навч. посібник / І.П. Мойсєнко, О.М. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
20. Наконечна Н.В. Автоматизовані облікові системи як інструмент гарантування економічної безпеки підприємства / Н.В. Наконечна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 327–331.
21. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування Наказ МФУ № 291 від 30.11.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>

Мєліхова Т. О.

Запорожская государственная инженерная академия

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОСНОВНОЙ ЭЛЕМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Резюме

В работе исследованы элементы финансовой безопасности предприятия как основной элемент экономической безопасности. Данные собственные определения таким элементам как бюджетная, банковская, страховая, фондовая, инвестиционная, кредитная, денежная, налоговая, валютная, внешнеэкономическая, инновационная, социальная, долговая финансовая безопасность предприятия как основной элемент экономической безопасности. Усовершенствована система экономической безопасности

предприятия как основной элемент экономической безопасности за счет добавления учетной составляющей в ее структуру. Учетную безопасность разделили на подэлементы в соответствии с Планом счетов бухгалтерского учета.

Ключевые слова: элементы экономической безопасности предприятия, элементы финансовой безопасности предприятия, бюджетная безопасность, банковская безопасность, страховая безопасность, фондовая безопасность, инвестиционная безопасность, кредитная безопасность, денежная безопасность, налоговая безопасность, валютная безопасность, внешнеэкономическая, инновационная безопасность, социальная безопасность, долговая безопасность, учетная безопасность.

Melikhova T. O.

Zaporizhzhya State Engineering Academy

IMPROVED SYSTEM OF FINANCIAL SAFETY OF THE ENTERPRISE AS A MAJOR ELEMENT OF ECONOMIC SECURITY

Summary

In this paper, the elements of financial security of the company as the main element of economic security are investigated. Authors own definitions of such elements as budget, banking, insurance, fund, investment, credit, monetary, tax, foreign exchange, foreign economic, innovation, social, debt financial security of the company as the main element of economic security are given. Financial security of the company as a key element of economic security by adding an accounting component to its structure is improved. Accounting security is divided into sub-items according to the Accounting Accounts Plan.

Key words: elements of economic security of the enterprise, elements of financial security of the enterprise, budget security, bank security, insurance safety, fund security, investment security, credit security, monetary security, tax security, foreign exchange security, foreign economic, innovation security, social security, debt security, accounting security.